Gemeente Amsterdam

Raadsinformatiebrief

Aan:	De leden van de gemeenteraad van Amsterdam
Datum	11 juni 2024
Portefeuille(s)	Openbare ruimte en groen
Portefeuillehouder(s):	Melanie van der Horst
Behandeld door	Verkeer & Openbare ruimte, bestuurlijke.zaken.vor@amsterdam.nl
Onderwerp	Bestuurlijke reactie op initiatiefvoorstel ‘Gastvrije Openbare Ruimte'

Geachte leden van de gemeenteraad,

Op 29 januari 2024 heeft het raadslid Moeskops (D66) een initiatiefvoorstel ingediend getiteld: ‘Gastvrije Openbare Ruimte’ (zie bijlage). Het college bedankt het raadslid Moeskops voor het meedenken over de inrichting van de openbare ruimte. Met interesse is kennisgenomen van het initiatiefvoorstel wat ingaat op het betrekken van het vrouwelijk perspectief bij de inrichting van de stad; en de vraag of het ontwerp de menselijke ontmoeting voldoende bevordert. Het college omarmt het initiatiefvoorstel omdat het een vernieuwende kijk op de openbare ruimte werpt. Deze insteek helpt om scherp en kritisch te blijven en onszelf de vraag te blijven stellen voor wie we de openbare ruimte inrichten en beheren.

De openbare ruimte is van ons allemaal. Amsterdam beschikt over een prachtig areaal aan stoepen, straten en wegen, pleinen, water en parken. Het is de ruimte waar kinderen veilig kunnen opgroeien, waar plek is voor gezond leven, elkaar te ontmoeten en verplaatsen. Of je nu groot of klein woont, oud of jong bent, en wat je achtergrond ook is: de openbare ruimte is onze tweede huiskamer. Het college hecht grote waarde aan een inclusieve, toegankelijke en veilige openbare ruimte voor alle Amsterdammers. Amsterdam is een stad, waarin voor iedereen plek is in de openbare ruimte. Het college streeft er daarom naar om het perspectief van iedereen mee te nemen bij het ontwerp van de openbare ruimte op wijk en buurtniveau, en zo ook bij beleidsontwikkeling.

Op onderdelen kan het initiatiefvoorstel rekenen op steun en ziet het college dat aspecten direct of indirect al verankerd zijn in beleid of in lopende uitvoeringprogramma’s. Op een paar punten voorziet het college echter praktische bezwaren of ontbreekt nog financiële dekking. Dat maakt dat het college de raad adviseert, op basis van de onderstaande reactie, het initiatiefvoorstel aan te passen. Hieronder treft u puntsgewijs de reactie van het college.

Voorstel 1:

Ten eerste verzoekt de indiener om het concept van een “gastvrije architectuur’’ verder te definiëren en integraal onderdeel te maken van de inrichting van onze openbare ruimte.

In het initiatiefvoorstel wordt het concept ‘gastvrije architectuur’ geïntroduceerd. In de toelichting in het initiatiefvoorstel lijkt het concept goed aan te sluiten bij de verblijfsruimte en bestaand beleid voor een inclusieve, toegankelijke en veilige stad. Het college adviseert om bij het concept

‘gastvrije architectuur’ aan te blijven sluiten bij de huidige gebruikte termen in het beleid voor de inrichting van de openbare ruimte van de Gemeente Amsterdam. In de Omgevingsvisie Amsterdam 2050 kiest Amsterdam voor een leefomgeving die uitnodigt tot ontmoeten, spelen en bewegen, die voor iedereen toegankelijk is en met meer ruimte voor voetgangers en fietsers. Amsterdam werkt hierbij aan een nieuwe benadering voor de inrichting en het gebruik van de openbare ruimte onder de titel ‘Amsterdam maakt Ruimte’. De in het initiatiefvoorstel beschreven intentie om te streven naar meer inclusieve en toegankelijke openbare ruimte sluit hierbij aan. In ‘Amsterdam maakt Ruimte’ zet het college in op een koers, waarin het fysieke en mentale welzijn van Amsterdammers expliciet een plek moet krijgen bij de verdeling van de openbare ruimte in de groeiende stad (zie Raadsinformatiebrief van 28 september 2023).

Voorstel 2

Het tweede verzoek uit het initiatiefvoorstel is om een standaard toetsmoment op “gastvrijheid” in de procedures van het beoordelen van een inrichting op te nemen.

De Visie Openbare Ruimte (2017) is het vertrekpunt voor het ontwerp van de openbare ruimte. Bij ontwerpprojecten wordt in de beginfase de omgeving, waaronder bewoners en ondernemers, betrokken tijdens de planvorming. Voor het ontwerpproces zijn meerdere instrumenten beschikbaar waaronder de Puccinimethode, als standaard voor de inrichting van de openbare ruimte, en het Handboek Inrichting Openbare Ruimte (https://hior.amsterdam.nl). In het Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) zijn veel richtlijnen opgenomen over een inclusieve, toegankelijke en veilige openbare ruimte. Zo is er bijvoorbeeld een informatiekaart opgenomen in het HIOR, als hulpmiddel voor het realiseren van meer toegankelijke speelplekken in de stad. Binnen het ontwerpproces worden plannen na het doorlopen van de diverse fases voorgelegd aan het Toetsteam Openbare Ruimte & Mobiliteit.

Het college adviseert om vast te houden aan de bestaande toetsmomenten. Een extra ‘toetsmoment’ op ‘gastvrijheid’ acht het college niet noodzakelijk, mede gelet op de reactie uit het eerste voorstel. In ontwerpprocessen en toetscommissies (zoals het Toetsteam Openbare Ruimte & Mobiliteit) wordt expliciet aandacht besteed aan inclusieve, toegankelijke en veilige openbare ruimte.

Voorstel 3

Ten derde verzoekt de indiener om te investeren in het ontwerpen van menselijke en toegankelijke plekken waar iedereen zich welkom voelt.

Uiteraard ondersteunt het college de ambitie van de indiener volledig om te (blijven) investeren, binnen de ontwerpopgaven in de stad, in het ontwerpen van menselijke en toegankelijke plekken waar iedereen zich welkom voelt.

Het gebruik van de openbare ruimte en groen neemt, door een groeiend aantal Amsterdammers en bezoekers, toe. Voor kinderen geldt, zoals in het initiatiefvoorstel aangegeven, dat zij relatief gezien minder vaak dan vroeger gebruik maken van de openbare ruimte. In het initiatiefvoorstel wordt deze afname gelinkt aan de fysieke kant van de openbare ruimte. Hoewel er een duidelijk verband bestaat tussen de inrichting van de openbare ruimte en het gebruik, kunnen ook andere

factoren een rol van betekenis spelen. Zo wordt bijvoorbeeld de mate van buiten spelen door kinderen (indirect) ook beïnvloed door de aantrekkingskracht van de ‘digitale’ wereld. Steeds meer kinderen brengen het grootste gedeelte van hun dag zittend door. Geen tikkertje op een pleintje, maar bewegingsloos naar een scherm turen. Deze trend willen we graag doorbreken en kinderen aanmoedigen om lekker buiten te spelen (zie raadsinformatiebrief van 11 mei 2023 en Visie sport- en beweegbeleid 2023-2026).

Bij het gebruik van de openbare ruimte is (verkeers)veiligheid ook belangrijk. Amsterdammers voelen zich in toenemende mate onveilig in het verkeer en de druk op de voet- en fietspaden neemt toe. We zien een toenemende drukte en variatie in voertuigen en snelheden in de openbare ruimte in Amsterdam en dit heeft gevolgen voor de (ervaren) verkeersveiligheid in de stad. Het vraagt een continue inzet om Amsterdam verkeersveiliger te maken en te zorgen voor meer ruimte voor voetgangers en betere voorzieningen voor fietsers. (zie Raadsinformatiebrief van 16 januari 2024 en het Uitvoeringsplan Verkeersveiligheid, 30 km/u, voetganger en fiets). Naast de inzet op verkeersveiligheid wordt in het reguliere beheer en onderhoud van de openbare ruimte continu gewerkt aan het gevoel van (sociale) veiligheid in de openbare ruimte door bijvoorbeeld het verzorgen van verlichte straten en overzichtelijk groen (zie Raadsinformatiebrief van 18 juli 2023 en Integraal Beheerplan Openbare Ruimte 2023-2026).

Het college vindt dat alle Amsterdammers volwaardig moeten kunnen meedoen in onze samenleving en zo ook in het gebruik van de openbare ruimte. Eén op de vijf Amsterdammers heeft bijvoorbeeld een lichamelijke of (licht) verstandelijke beperking, een chronische ziekte, is in meer of mindere mate slechtziend, blind, slechthorend, doof of heeft een psychische kwetsbaarheid of psychiatrische aandoening. Samen met vele partners en met belangenbehartigers en ervaringsdeskundigen wordt gewerkt aan het vergroten van de toegankelijkheid van de openbare ruimte en de inclusie van mensen met een beperking. Het gaat hierbij om zowel beleid en inzet rond het verbeteren van de fysieke toegankelijkheid van de openbare ruimte, van OV-haltes en van gebouwen (zie Raadsinformatiebrief van 7 november 2023 en Voortgangsrapportage toegankelijkheid 2022; Iedereen doet mee!). De aandacht hiervoor is blijvend van belang, omdat het aantal mensen met een vorm van beperking in de komende jaren verder groeit door de vergrijzing.

Voorstel 4

De indiener verzoekt ten vierde om vrouwen en meiden de graadmeter te maken bij de (her)inrichting van de openbare ruimte en betrek deze groep bij (her)inrichting van de stad.

Het college is voorstander om iedereen een stem te geven bij de (her)inrichting van de openbare ruimte. Het belang van participatie - waarbij iedereen; kinderen, jongeren, mensen met diverse beperkingen, ouderen, maar ook vrouwen en meiden betrokken worden- is evident. Centraal staat ‘de mens’, in al haar verscheidenheid, als graadmeter bij de (her)inrichting van de openbare ruimte. Uitgangspunt van het college is dat iedereen kan meedoen, waarbij aanvullend onderzoek meer inzicht kan geven in de behoeften en het gebruik van de openbare ruimte door meer kwetsbare groepen.

Hoewel we veel weten over het gebruik van de openbare ruimte voor verplaatsing, is onze kennis over het sociale gebruik van de openbare ruimte in Amsterdam op onderdelen beperkt. In lijn met het initiatiefvoorstel kan meer aandacht en onderzoek naar de invloed van sociale factoren én de wisselwerking tussen fysieke en sociale factoren een welkome aanvulling vormen. Bijvoorbeeld met het oog op de vergrijzing. Komen oudere mensen in vergelijking met vroeger minder buiten? Hoe is dit geografisch verdeeld over de stad? En spelen factoren als drukte, gevoel van onveiligheid, vereenzaming hierbij een rol? En zo ook met betrekking tot de thematiek vanuit het initiatiefvoorstel; het gebruik van de openbare ruimte door vrouwen: voelen zij zich op hun gemak in de openbare ruimte? Hebben zij het gevoel dat er rekening wordt gehouden met hun behoeften? Hoe is dat geografisch verdeeld over de stad?
Het doen van onderzoek naar het gebruik, het gedrag en de beleving van de openbare ruimte door verschillende doelgroepen kan bruikbare kennis en informatie opleveren om gerichtere keuzes te kunnen maken ten aanzien van de inrichting, het gebruik en beheer van de openbare ruimte. Op deze manier kunnen de uitgangspunten die we tot nu toe hebben gehanteerd worden getoetst, door ons af te vragen of ze werkelijk leiden tot het gewenste resultaat: inclusiviteit voor iedereen.

Het college zou positief staan tegenover het uitbreiden en ontsluiten van onderzoek naar de beleving en het gebruik van de openbare ruimte met daarbij specifiek aandacht aan verschillende doelgroepen/gebruikers, waaronder kinderen, vrouwen, mensen met diverse beperkingen, ouderen, verschillende culturele achtergronden, inkomensgroepen, etc. De Amsterdamse bevolking is heel divers. Er zijn veel verschillen in onder meer opleiding, sociaal economische positie, herkomst, capaciteiten, beperkingen en gezondheid. Het college hecht waarde aan het meer centraal zetten van ‘de mens’ en ondersteunt de meerwaarde van (kwalitatief) onderzoek naar beleving, waarden en behoeften van diverse doelgroepen. Het college adviseert het initiatiefvoorstel hierop aan te passen.

Voorstel 5

Het vijfde verzoek vraagt om een uitwisseling te verzorgen met het Frauenbüro uit Wenen om ideeën uit te wisselen voor een inclusievere inrichting voor onze stad.

Bij het opstellen van de Omgevingsvisie 2050 is ruimte geboden voor een vrouwelijke blik. Uit dat streven ontstond het initiatief ‘WomenMakeTheCity’, een beweging die kan meedenken en adviseren over het beleid op de fysieke en sociale leefomgeving van Amsterdam vanuit intersectioneel feministisch perspectief. Ook bij kennisinstellingen, waaronder de Hogeschool Inholland, de Erasmus Universiteit Rotterdam en de TU Delft is meer aandacht voor een vrouwelijke blik en verschijnen er meer wetenschappelijke publicaties die houvast bieden voor het vrouwelijk perspectief bij het onderwerp van de openbare ruimte.
Het college is voorstander om alle doelgroepen waaronder de groep vrouwen en meiden te betrekken bij (her)inrichting van de stad. Dit kan door uitwisseling op dit thema plaats te laten vinden met bijvoorbeeld WomenMakeTheCity. Dit is dichter bij huis.
Uitwisseling van kennis en kunde vindt ook plaats met vele steden, kennisinstituten en initiatieven. Zo ook met Wenen. Dit biedt ontwerpers, stedenbouwkundigen en ook beleidsambtenaren houvast en inspiratie. Maar, het kan altijd beter. Derhalve nemen we met interesse kennis van de aangedragen voorbeelden en blijft het college zich inzetten om kennis op te halen.

Voorstel 6

Het zesde verzoek vraagt om bij aankoop van straatmeubilair voor de openbare ruimte in te zetten op gastvrije varianten van straatmeubilair en inrichtingselementen.

Het college onderschrijft het verzoek om bij aankoop van straatmeubilair voor de openbare ruimte in te zetten op inclusieve toegankelijke en veilige varianten van straatmeubilair en inrichtingselementen. Voor straatmeubilair en inrichtingselementen volgen we hierbij de Puccinimethode waarin het straatmeubilair geen verblijfsonvriendelijke varianten kent.
In navolging van de afdoening van motie 071.24 'geen ruimte voor vijandig straatmeubilair' (zie Raadsinformatiebrief van 16 april 2024) draagt het college er zorg voor dat in het Handboek Rood, behorende bij de Puccinimethode, geen elementen worden opgenomen die in hun toepassing doelbewust vijandig zijn. Dat betekent dat zaken als stekels, noppen, opklapbare banken en ongemakkelijke poefjes niet tot onze standaard inrichtingselementen behoren. En zo is er ook een passage toegevoegd in het Handboek met betrekking tot leuningen op zitbanken. Leuningen worden niet geplaatst met als doel liggen of slapen op zitbanken onmogelijk te maken. De leuningen worden, indien gewenst om het zitten gaan en opstaan te vergemakkelijken, ter hoogte van de frames op de bank geplaatst en niet midden op de bank (op het middelste frame) gemonteerd. Afwijken van de Puccinimethode kan een overweging zijn van een project, maar moet altijd voorgelegd worden aan het Toetsteam Openbare Ruimte & Mobiliteit.

Voorstel 7

Tot slot verzoekt de indiener om een inventarisatie van verschillende vormen van "hostile architecture" (vijandige architectuur) aan de stadsdelen op te vragen en in gezamenlijkheid met alle stadsdeelbesturen een gerichte aanpak op te stellen om 'hostile architecture' te weren en te vervangen.

Het college adviseert om geen inventarisatie uit te voeren naar vijandige architectuur. Het ontwerpen van de openbare ruimte is complex en kent een veelvoud aan taaie vraagstukken. Het is een enorme uitdaging en zorgvuldigheid is geboden om dit allemaal in te passen in de openbare ruimte. Op basis van alle beschikbare informatie wordt de balans in alle beleidsopgaven opgezocht. Uiteindelijk is het maken van keuzes onvermijdelijk om alles passend te krijgen in de openbare ruimte. Een inventarisatie resulteert in een gemeentebreed overzicht waarin elke plek in de stad wel een element kan hebben dat minder toegankelijk is voor een bepaalde groep. Het college ziet om deze reden op dit moment ook geen meerwaarde van een dergelijke inventarisatie. Het college is bekend met de voor- en nadelen van specifieke ontwerpkeuzes in de openbare ruimte. Vragen over de inrichting, het gebruik en het beheer van de openbare ruimte kunnen gesteld worden via contactpersonen bij de stadsdelen en via de communicatie kanalen van de gemeente (zie https://www.amsterdam.nl/contact/). Op grond van de Visie Openbare Ruimte is het uitgangspunt van de gemeente Amsterdam dat de openbare ruimte toegankelijk moet zijn voor iedereen en dat de openbare ruimte een plek is om te verblijven en te ontmoeten, voor iedereen. De openbare ruimte in Amsterdam wordt ingericht conform de 'Standaard voor het Amsterdamse straatbeeld', die ook wel bekend staat als de Puccinimethode. Met deze standaard zorgen we ervoor dat de openbare ruimte in heel Amsterdam functioneel, veilig, duurzaam en

samenhangend wordt ingericht. Zodat alle Amsterdammers kunnen rekenen op een prettige leefomgeving. De Puccinimethode kent geen elementen die bewust ‘vijandig’ ontworpen zijn.

Met beperkte financiële middelen stap voor stap blijven werken aan de verblijfsruimte.
Er zijn in de afgelopen periode al veel (kleine) aanpassingen verricht of in gang gezet om te zorgen dat de stad een fijne plek is om te wonen en te verblijven, rekening houdend met de diversiteit van doelgroepen en hun behoeften. Hieronder, wetende dat deze lijst niet volledig is, een korte opsomming:

- In 2023 is de aanbesteding uitgevoerd en afgerond van algemeen toegankelijk openbare toiletten in en rond parken. Dit jaar gaan we beginnen met de plaatsing van de eerste toiletten.
- In de afgelopen jaren zijn er watertappunten op sportparken, schoolpleinen en in de openbare ruimte aangelegd. Inmiddels zijn meer dan 500 openbare watertappunten te vinden in Amsterdam. Openbare watertappunten in Amsterdam zijn op kaart te vinden via de webpagina: https://www.waternet.nl/service-en-contact/drinkwater/gratis-openbaar-drinkwater/
- Het beleidskader Puccinimethode is geactualiseerd en begin dit jaar vastgesteld. Met de Puccinimethode wordt bijgedragen aan de verblijfvriendelijkheid door standaarden voor voldoende ruime trottoirs en fietspaden, passende verharding die comfortabel en veilig is en mogelijkheden voor verbijzondering in ontwerp op plekken met een bijzonder (verblijfs-) functie in de stad.
- Eind 2023 is 30 km/uur ingevoerd. De verlaging van de maximum snelheid naar 30 kilometer is een bijdrage aan de verkeersveiligheid en de ambitie dat iedereen in de stad, van jong tot oud en met of zonder beperking, zich veilig kan verplaatsen.
- In het kader van de agenda Amsterdam Autoluw worden tal van maatregelen uitgevoerd voor meer leefruimte en schone lucht. Het betreft hier onder andere het opheffen van parkeerplekken ten behoeve van baten als lopen, fietsen, fietsparkeren en groen. Inmiddels hebben al meer dan 7.ooo parkeervakken een andere invulling gekregen. Dit staat gelijk aan ruim 21 voetbalvelden of een gebied iets groter dan het gehele Museumplein (zie: https://www.amsterdam.nl/verkeer-vervoer/agenda-amsterdam-autoluw/maatregelen-amsterdam-autoluw/)
- In 2024 wordt aan de hand van het Uitvoeringsplan Verkeersveiligheid, 30 km/u, voetganger en fiets gewerkt aan meer ruimte voor fiets en voetganger. (zie: https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/verkeer-vervoer/verkeersveiligheid-voetganger-fiets/)
- Bij de behandeling van en besluitvorming over het beleidskader Ruimte voor de Voetganger is Motie 387.23 aangenomen met het verzoek om een knelpuntenanalyse uit te voeren van de beschikbare vrije doorloopruimte op het trottoir. In de loop van dit jaar volgt de knelpuntenanalyse voor de voetganger (zie Raadsinformatiebrief van 8 februari 2024)
- In de periode 2023-2026 worden jaarlijks veertig sport- en speelplekken aangelegd of bestaande locaties opgewaardeerd om kinderen aan te moedigen om lekker buiten te spelen.
- In de afgelopen periode is een inclusieve picknickbank ontworpen, mede met betrokkenheid vanuit Cliëntenbelang, en opgenomen in de Puccinimethode. De korte zijden van de bank zijn rolstoeltoegankelijk. De zittingen zijn wat hoger dan normaal om opstaan te

vergemakkelijken en het is niet nodig ergens overheen te stappen om te gaan zitten, wat de toegankelijkheid met alle soorten kleding ten goede komt
- De stad wordt verder vergroend met veilig en fijn groen, gelet op klimaatadaptatie en vergroten van de leefbaarheid. Sociale veiligheid door onder andere goede verlichting en het vermijden van donkere en onoverzichtelijke plekken is daarbij een belangrijk aandachtspunt. Bij de beplantingskeuze kijken we naast biodiversiteit ook naar variatie in structuur (voelen), kleur en geur.

De openbare ruimte is de plek waar veel ambities van de stad in terecht komen. Amsterdam wordt ieder jaar drukker, voller, hectischer en het klimaat verandert. Vanuit het coalitieakkoord is gekozen voor een weerbare, toekomstbestendige stad waar kinderen veilig kunnen opgroeien, waar plek is voor gezond leven, elkaar te ontmoeten en verplaatsen. En ook is er ruimte nodig voor vergroening, het beschermen van de biodiversiteit en de ruimtelijke inpassing van de energietransitie. Tegelijkertijd groeit de stad door gebiedsontwikkeling en verdichting en ligt er een grote opgave om de bestaande stad schoon en heel te houden. De budgetten voor stadsbehoud (beheer en onderhoud van de openbare ruimte), stadsverbetering (toekomstbestendiger maken van de openbare ruimte) en groei van de stad (toename van benodigde infrastructuur en openbare ruimte) zijn niet toereikend voor de gehele opgave (zie ook de begroting van 2024).

Het college heeft zich de afgelopen jaren ingezet voor een inclusieve, toegankelijke en veilige stad. Hoe blijven we, gelet op de beperkingen in financiële middelen, zorgen dat de openbare ruimte een plek blijft voor ontmoeting en fijn verblijf voor iedereen? De Omgevingsvisie 2050 is hiervoor ons kader en met Amsterdam maakt Ruimte zoeken we samen met de Amsterdammer hoe we hier invulling aan geven. En stap voor stap moet het mogelijk blijven te werken aan de verblijfsruimte in de stad.

Tot slot.
Samenvattend steunt het college de oproep voor een gastvrije openbare ruimte uit het initiatiefvoorstel. Het college heeft zich de afgelopen jaren ingezet voor een verblijfvriendelijke stad met veel prettige plekken en zal dit blijven doen, binnen bestaand beleid en met de middelen die hiervoor beschikbaar gesteld zijn in de begroting. Het college adviseert de indiener, op basis van de voorliggende reactie, het initiatiefvoorstel aan te passen en waar nodig van financiële dekking te voorzien.

Met vriendelijke groet,
Namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,

Melanie van der Horst
Wethouder openbare ruimte en groen